

ABONNEMENT

Pays étrangers
Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad," Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

15 Juin 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ
No: 299

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

15 Haziran 1930

GARİB EDEBİYATI

PROMÉTHÉE

Beşer ırkının , ey Titan! senin layemut göz-
lerinle, hüznengiz hakiki mahiyyetinde, görülen
iztirabları, ilahlar için olduğu gibi, senin için
bir istihfaf mevzuu olmadı ; fedakâr merhame-
tinin mükâfatı olarak nail olduğun nedir? Sa-
kitane tahammül etdiğin müdhiş bir işkence,
bir yalçın kaya üzerine zencirle bağlanman
ve ciğerinin bir akbaba tarafından parçala-
nıp yenmesi. Vekar ve haysiyyetin çekebile-
ceği bütün azablar, vekar ve haysiyyetin giz-
leyebileceği havf ve dehşetler, kendisini dinle-
mesi korkusile yalnız tenhalarda söyleyen ,
sesi yalnız aksler hasıl etmediği zaman ah
eden ezici bir elem hissi .

Ey Titan! Öldürmeksizin kalbi parçalayan
mücadeleyi, irade ile ızdırab arasındaki müca-
deleyi tanıdın, keyfleri için mahv edebilecek-
leri mahlûkları yaratan merhametsiz Hudayı
ve tali'in derin istibdadını tanıdın... Huda
ve Tali, ölmek lutfunu bile senden diriğ et-
diler. Layemutluk meş'um mevhîbesi sana ka-
bul ettirildi. Sen de buna cessurane katlandın.
Yıldırım ilahının, senden koparabileceği, ancak,
işkencenin azablarını kendi üzerine düşüren
tehdid oldu: Onun encamını evvelden görüyor-
dun, fakat kendisini yatıştırmak için bu encamı
ona haber vermek istemedin, onun kararı se-
nin sükûtunla karşılaştı. ruhu hakiki bir neda-
met ve gizleyemediği öyle bir haşiyet duydu ki
ellerinde yıldırım titredi .

Bir ilaha yakışan cinayetin, rahim olmak,
ahkâmınla beşer sefaletinin kitlesini azaltmak,
beşere, kuvvetini ruhunda buldurmak oldu!

Fakat daha yüksek bir kuvvât tarafından
mağlûb olduğun için yerin ve göğün tahrib
edemediği o büyük bir dersi, enerjik sabrını,
metanetini, zabt olunamayan ruhunun muka-
vemetini bize miras bıraktın.

Sen fanilerin mukadderinin ve kuyvetinin
timsalisin.

İnsan senin gibi kısmen ilahidir; berrak bir
men'badan çıkmış bulanık bir nehirdir .

İnsanın da , meş'um istikbali , bedbahtlığı ,
mukavemeti ve acıklı yalnızlığı hakkında bazı
sezisleri vardır ; fakat ruhu bütün derdlere
müsavi cesaretini , bunlara karşı çıkarabilir.
İstinadı metin azmine dir .

Eğer işkencelere meydan okumaya cüret
ederse , işkencelerde bile mükâfatını görür
ve ölümden bir zafer yapar [1].

LORD BYRON

HALK EDEBİYATI

MUHAMMED SEYRANİ

Halk şa'irleri içinde en mumtaz olanıdır.
Kıymeti nisbetinde malum değildir. Bu adama
halk şa'iri demekden ziyade halk mütefekkeri
demek doğrudur. Şair olduğunu isbat eden
parçalarında eksik değildir. Seyranî, **Sanihatı**
Seyranî namı altında eserlerini toplamış ve
neşretmiş olan Ahmed Hâzım Efendinin dibace-
sinde kayd ettiğine göre 1222 tarihinde **Eve-**
rêk de doğmuştur. Hâzım Efendinin şu satırları
dikkati celb etmeye lâyıktır: Tarihi tevellüd
ve inkişafı merkezde hain yeniçeriliğin azgın
ve kudurgun ta'assubu , furtunalı deniz gibi
kabararak, taşarak Garb medeniyetine doğru
kımıldamak tasavvurları üzerine kin dalgaları
fırlatdığı zamana tesadüf ediyor ; o tarihte
Anadolu nun korkunç dikenli harabeleri üs-
tünde cehl ve zulm baykuşunun çirkin ve
boğucu sesleri yükseliyordu.

Bu cehalet devrinde medres namile rutubet-
li izbelerin basık ve kasvetli köşelerinden baş-
ka bir müessesesi iîmiyyemiz yokdu. Buraya
biriken talebe rizai ilâhi namına, ilm namına
« mahvuf » gibi korkunç kelimeleri « mahuf »
yapmak için nefes yoruyorlar, kafa patlatıyor-
lardı. Seyranî iki sene kadar medresede kalıyor
dahasının inkişafını temin edemeyen öyle bir
müesseseyi nefretle terk ediyor. Fakat nereye
gidiyor. Neler okuyor, meçhul.

Sözlerindeki İran nüfuzuna bakılırsa Farisî
asar okuduğu anlaşılıyor, Tettebbuatının kısa-

[1] *Un exilé mourant parle* adlı bir sonnet miz
şöyle başlıyordu :

Je me venge en mourant, je conquiers une tombe,
Que bercent les printemps, non un trône insulté ;
Tu survis à l'honneur, dans la gloire je tombe,
Mon âme fraternise avec l'éternité.

A. D. Rafales de Parfums, p. 85 [1904]

lığına, hatta aksaklığına rağmen en mühim mesaili ictimaiye ve ahlakiyeyi hal edecek kadar keskin bir nazara, kuvvütlü bir mefukkiureye, geniş ve ihatalı bir kafaya malik idi. Anadoluca yüksek bir şahsiyyeti şiri'yesi vardır. Avam tabakası üzerinde şairi azam bir « Hamid » nüfuzu taşır. Şiirlerinde bir kaç parça ezberlememiş bir adama tesadüf edilemez. Şiirleri halkın tecessüsleri üzerinde ılık ve samimi tesirler bırakır. Yoksulluğun ızdırabile kıvranan yüreklerde bir teselli ninnisi uyandırır. Yürekerinde hicran yaraları kanayan aşk zedelerinin ezik ruhlarında gizli bir figan tevliid eder.

Dastanları, sızlatıcı elemelerin derin izleri gömülen a'sabda dindarane bir tahammül yaradır. Zulum görmüş bir muhitin bezgin ve miskin ufuklarında isyan uğultuları brakacak kadar gür bir sese malikdir.

Şiirleri riyakârlar üzerinde ağır bir külünk tesiri yapar, kibrin, iktirasın üstünde şairin müdhîş bir haykırışı vardır.

Sukak başı meclislerinden tut da; Anadolu'nun en yüksek mahfilleri üzerinde bile şiirlerinin hakimiyeti sezilir. Dar bakışlı cahilleri hakikatın geniş ve nurlu sahasına sokmak için oturaklı dastanlarının ahengli darbelerile kamçılar. Bir dindarın nazarına lutfi ilâhi ile dolu nihayetsiz bir ufuk açar pek yaman ve ıgneli hicvleri vardır. Hicv ettiği şahsın yüreğinde yaralar açar.

Şair, Mecid devrinde İstanbul'da bulunuyordu. Mühim şahsiyetleri zehirli hicviyeleriyle ıgnelediğinden tecziye edilmek üzere aranıyor. Fakat hamiyetli bir hemşehrisinin delâletile memleketine kaçırılıyor.

Seyraninin nazariyesine göre **kemalâtı beşeriyenin gayesi zaiflere acımak, riyakârlık yapmamak, tevazu' göstermek** le hulâsa edilir. Zuafaya karşı bir merhamet hissi taşımayanların şairce beş para değeri yokdur. Hayatı beşerin ciheti seyrini, gayesini büyük bir vukufle tesbit etmek istemiştir.

İhtiyarlık saikasile nimeti rüyetde mahrum kalan bir dostuna sokakda tesadüf eder. Zavallı ihtiyar şaire derdini yanarken: « **Baba bende dünyaya bakacak göz yok** » der. Şair cevaben: « **Alemde de bakacak yüz yok** » demekle dostunu tesliye; ve muhitinin kirli suratına bir latmai tahkir fırlatmış olur.

Hazım Efendi bu satırlardan sonra, Şa'rin 1283 tarihinde vefat etmiş olduğunu kayd ediyor.

Seyrani, aruz ve heca veznile mânzümeler yazmıştır, fakat aruz vezninde olanlar kıymetsiz ve şahsiyyetsizdir. Fakat heca veznile yazdığı nazmlar kuvvetli bir şahsiyyet damgasile damgalıdır. Böyle bir zatın **Everek** de mezarının bir taşı bile bulunmadığını Everekli olan Hazım Efendi mahcubüne kayd etmektedir. Mezarı **Everek** de eski mezarlık üzerine yapılan mekteb binasının şarkı cenubisinde imiş. Medfeninin başı ucuna iki siyah taş dikmek suretile olsun faziletine, irfanına hürmet gösterilememiştir. »

Bu halk mütefekkir ve şa'iri üzerine dikkatimi celb eden Orhan Seyfi Bey oldu; kendisine çok müteşekkirim ve okuyucularımızın da bu teşekkürle iştirak edecekleri şübesizdir.

Seyranın kıymeti sıra ile yazacağımız muntahab parçalarından anlaşılabilecektir:

Bir irişmez menzieli maksuda rahım var benim,
Bir atılmaz yaye bağı tiri ahım var benim.

Ey tabib elden gelirse yaremi gel emleme;
Yar elinden gelmedir bu yareyi merhemleme;

«Gözlerimsin sen benim» derse severken kes ümid!
Umma kendin görmeyüb gayrı gören gözden kerem!

Bir ay gibi bir gün gece gündüz tükenirmi?
Alemde ölüm var iken öksüz tükenirmi?

Aşkımın sazi bozulmuş bir mekâmı çalmadı
Yar, başımdan aklım aldı gönlümü hiç almadı

Alemin bünyadına atmış meraminca temel,
Mümkün olmaz hâlika mahlûkunun mi'marlığı

Çektiğim bu ızdırabı sanma merhem yokluğu!
Setri irfan etdiğim esrara mahrem yokluğu.

Andelibim gül gerek dal yokluğu yokluk değil
Dervişim hırkam yeter. Şal yokluğu yokluk değil
Aşık Seyranî'yim mal yokluğu yokluk değil
Eyleyen dilden dile destan adam yokluğu

[Sonu var]

Ruba'ıyyatı Khayyam dan :

Bu âleme gelenler âlemle kaynaştılar;
Zevk ile çıldırdılar, şataretle taşıldılar!
Birer kadeh icince geçib kendilerinden,
Yokluğun uykusunda hepsi kucaklaştılar!

Onlar ki fazilette, bilgide ummandılar;
Necliste چراغ olub kemal ile yandılar!
Yitirdiler yolları bu karanlık gecede;
Bir masal söylediler, uykuya yaslandılar!

Mes'ul Müdürü Dr. Abdil Hüsnü (Orhaniye Matbaası)